

KİL TABLETTE SERAMİK MALZEMEYE YAZI

Nalân Danâbaş¹

Öz

Yazı, geçmişten günümüze mağara duvarlarından, kil tabletlere, papirüslere, parşömenlere, kâğıtlara, duvarlara ve tuval vb. taşıyıcılarla birlikte yaşamın her alanında önemli iletişim kurma yöntemlerinden biri olmuştur. Farklı bir anlatımla yazı dildeki sözcüklerin, düşüncelerin, duyguların, işaretler aracılığıyla taş, kile, kâğıda ve tahtaya aktarılmış halidir. Yazının önemi ve kalıcılığı Latin deyim olan “Verba volant scriba manent”, “Söz Uçar Yazı Kalır” tümcesi ile de vurgulanmıştır. Tarihsel süreçte yazı, ihtiyaçlar doğrultusunda farklılıklar göstermiş ve çeşitli uygarlıklarda farklı yazı biçimleri kullanılmıştır. İlk çağların ilkel yazısı olan resim-yazı, işaretlerin birer göstergeye dönüşmesine ve zamanla sanatta da anlatım dili olarak kullanılmasına öncülük etmiştir. Bu çalışmada duyguların, düşüncelerin ve kavramların işaretler aracılığıyla imgeye dönüşmüş hali olan yazının kısaca tarihsel süreci, sanat-yazı ilişkisi ve günümüz seramik sanatında yansımaları üç seramik sanatçısının yapıtları üzerinden örneklerle ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: kil, yazı, seramik, çağdaş sanat, simge, sembol, işaret

---

¹Dr.Öğr.Üyesi, Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Seramik ve Cam Bölümü, Seramik ASD, nalandanabas@gmail.com

WRITING FROM CLAY TABLET TO CERAMIC

Abstract

Writing, from past to future, is one of the important communication methods entered to all fields of life with carriers like cave walls to clay tablets, papyruses, parchments, papers, walls and canvasses etc. In a different way, writing is the state of words in the language, thoughts, emotions that transferred to the stone, clay, paper and wood through signs. In the historical process, writing differed according to the needs and different forms of writing were used in various civilizations. Hieroglyph, that is the primitive writing form of the early ages, pioneered the transformation of signs into the indicators and in time, has also led the use of expression language in art. In this study, writing's, the image state of emotions, thoughts and notions through symbols, briefly historical course, art-writing relation and reflections to modern day ceramic art is addressed with examples from three ceramic artists' works.

Keywords: Clay, Writing, Ceramic, Contemporary Art, Icon, Symbol, Sign

GİRİŞ

M.Ö. 3500 yıllarında, Sümer rahipleri tarafından kullanılan yazı, tarihin en önemli buluşlarından biridir. Yazı insanların, konuşma dışında duygu ve düşüncelerini anlatabilmek için başvurdukları, belli işaretler ve işaret sistemlerinden meydana gelmiş bir ifade aracıdır (Bağlantı 8). Eski çağlarda insanlar birbirleriyle iletişim kurmak için resim aracılığıyla anlaşmaya çalışırken, bu durum daha sonra resim-yazı'nın çıkmasına neden olmuştur. İlk çağların ilkel yazılarına resim-yazı denmekteydi. Resim-yazı'nın ilk örneği Mısırlılarda hiyeroglif, Sümerlerde ise çivi yazısı şeklinde görülmektedir. (Bağlantı 1 ve 6)

Resim 1 – Sümer çivi yazısıyla yazılmış bir mektup. (Bağlantı 1)

Resim 2 – Mısır hiyeroglif yazısı. (Bağlantı 2)

Eski dönemlere ait bilgileri elde etmek için başvurulan en etkili ve güvenilir kaynak yazılı kaynaktır. Düşünürler, teknoloji ve bilimin gelişmesinin iki buluşa dayandığını söylerler. Bunlardan birincisi tekerlek, ikincisi yazıdır. Zaman içerisinde çizilen resimler yetersiz kalarak resim-yazı' yı, resim-yazı yetersiz kalarak şekil-yazı' yı ve şekil-yazı yetersiz kalarak alfabeyi meydana getirmiştir (Bağlantı 7).

Sanatın ortaya çıkışından önce, insanın işaret koyma, iz bırakma isteği, işaretler ve semboller yoluyla kendisini ifade etmesine yol açmıştır. İnsanın bu

çabası, önce simge ve sembollerle, daha sonra da seslerin işarete dönüştürülerek yazının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yazı-resim ilişkisinin Arap ve Uzakdoğu kaligrafisi dışında, ilk kez bir sanat nesnesinde görünmesi Rönesans dönemine dayanmaktadır. Sanat tarihinde tipografik düzenlemenin yer aldığı ilk örnek "Arnolfini' nin Evlenmesi" adlı eser ile Jean Van Eyck' a aittir. 15. yüzyılda yapılan bu örnekten sonra, yazının tasarım ve sanat alanlarında giderek arttığı görülmüştür (Kozlu, Benuğur, 2014:240).

Resim 3,4(ayrıntı) - Jean Van Eyck "Arnolfini' nin Evlenmesi ", (Bağlantı 3 ve 4)

Resim tarihinde önemli bir yere sahip olan "Arnolfini'nin Evlenmesi", Batı sanatının özgün ve karmaşık tablolarından biri olarak kabul edilirdi. Tek yaratıcının tanrı olduğuna inanılan Orta Çağ Kilisesinde sanatçısının yapıtına imza atması hoş karşılanmamaktaydı. Aynanın üzerindeki imzada "Jan Van Eyck Buradaydı" yazısı, yapıtın 1434 yılında yapılmış olması, Tanrı ögesini umursamadan kendi imzasını yapıtın orta yerine atması, Eyck'ın bir devrim yarattığı söylemini de beraberinde getirmiştir (Bağlantı 3 ve 4).

SANAT VE TASARIMDA YAZI

19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında, “ Art and Crafts “ ve “ Art Nouveau “ hareketleri yazı karakterlerinin ortaya çıkmasında önemli bir yere sahiptir. Ancak, yazının sanat ve tasarımda kullanılacağı dönem Avangard sanat hareketleridir. Seri üretimde tasarım, harf tasarımları, minimalizm, işlevsellik, asimetrik sayfa düzeni gibi unsurların bulunması yazının kullanım boyutunu değiştirmiştir. Ayrıca bu dönemde şairlerde kullandıkları sözcüklerde görsel algı öğesini ön planda tutarak düzenlemeler yapmışlardır. Böylelikle tipografik anlatım diline katkı sağlanmaya başlanmıştır. 20. yüzyılın başlarında Fransa’daki Kübizm hareketi yeni sorgulamalar ile değişim yaratmış, aynı zamanda birçok sanat hareketine de öncülük etmiştir. Kübizm ile birlikte plastik bir anlatım dili olarak sanatın içinde görülen yazı, Fütürizm ile birlikte artık bir imge değil kavram olarak kendini göstermektedir. Yazın hareketiyle başlayan Fütürizm zaman içerisinde görsel sanatlarda da etkisini göstermeye başlamıştır. Marinetti ve arkadaşları, dilbilgisi kurallarını hiçe sayarak, tipografik bir devrim çağrısında bulunmuşlardır. Sayfa üzerinde geleneksel yöntemler dışında; atlamalar, kalın yazılar, italik yazılar, büyük/küçük boyutlu yazılar stilin oluşmasına etken olmuştur. (Bağlantı 5)

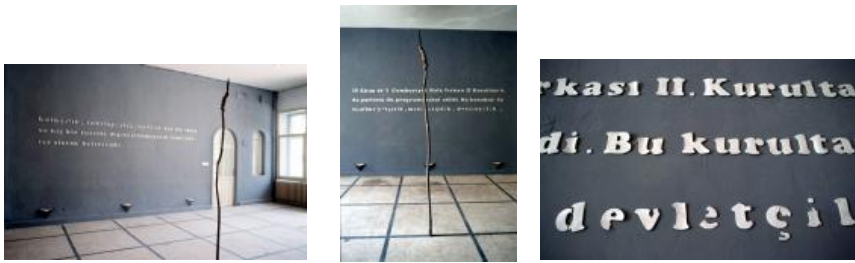
Resim 5,6 - Filippo Tommaso Marinetti, “Les Mots et Liberte Futuristes” - (Bağlantı 5)

İmgenin üstünlüğünün kırıldığı ve yazının değişim yaşadığı Dadaizm ise sanat ile hayat arasındaki sınırları ortadan kaldırmayı hedeflemiştir. (Kozlu, Benuğur, 2014:244) Sanat hayat arasındaki sınırların ortadan kalktığı Dadaizm, doğal olarak diğer disiplinlerden beslenmiştir. “Kübizm’in kapılarını açtığı kesyap ve asemblaj tekniği, Dadaizm’ le birlikte tüm sanatsal formların değişimine neden olacaktır. Asemblaj, tipografik kesyap, montaj/fotomontaj, karışık malzeme gibi teknikler yoğun bir şekilde bu dönemde kullanılır.” (Kozlu, Benuğur, 2014:244) 1960 ve sonrasına gelindiğinde, Fluxus hareketiyle birlikte Kavramsal sanat ve diğer sanat hareketlerinde düşüncenin öne çıktığı gözlemlenmiştir. Bu dönemde yazı, Kavramsal Sanat’ a göre düşüncüyü iletmenin en iyi göstergesi olup, sanatın nesneye ihtiyacı olmadığını ve sanatın tamamen düşünsel bir yol olduğunu savunan ve sanat eserlerinde metin ve imge kullanarak yapıtlarını üreten sanatçılarla doludur. (Antmen, 2008:203) Sanat, toplumsal hareketlere dayalı olarak köklü değişimlere neden olmuş ve ortaya çıkan yaklaşımlar arasında, sanat disiplinlerinin iç içe geçtiği görülmüştür. Kullanılan malzemenin ne olduğu değil, içeriğinin ne anlama geldiği önem kazanmış ve böylece sanatın düşünsel yönü biçimsel yönünden daha üstün tutulmuştur. Bu oluşum sonucunda, disiplinler arasında etkileşim ve ilişki alışverişi hızlanmıştır. (Okur, 2007:136)

SERAMİK MALZEME VE YAZI

Çağdaş sanatın bir ifade aracı olan yerleştirme, kavramsal sanatın yaygınlaşmasıyla birlikte yavaş yavaş yerini almış ve tüm sanat disiplinlerinde görüldüğü gibi seramik sanatında da biçimsel ve düşünsel bir dönüm noktası oluşturmuştur. Hem ülkemizde hem de dünya da sanatçılar tarafından

uygulanmaya başlayan yerleştirmeye birlikte, çağdaş seramik sanatçıları da geleneksellikten uzaklaşan ve düşüncenin öne çıktığı seramik düzenlemeleri mekân kaygısı taşıyarak oluşturmaya başlamışlardır. (Bağlantı 10) Seramik alanında kil malzemeye başlayan yazının serüveni, günümüz seramik malzemesinde de kendisini göstermeye devam etmekte ve yapıtlarında yazıyı kullanan birçok seramik sanatçısı bulunmaktadır. Bu araştırmada sanatın yazı ile olan ilişkisinin günümüz seramik sanatına yansımaları Lerzan Özer, Charlotte Wiesmann ve Ezgi Okur Verdu Martinez’ in sanat yapıtlarından örneklerle ele alınacaktır. Seramik malzemeyi yazıyla birlikte mekân içerisinde kullanan **Lerzan Özer**, 1993 yılında “Beynim Kalbur Gibi” adlı yerleştirmesinde, kurgu mekânı olarak Cumhuriyet Halk Partisinin ilk yönetim binasını seçmiştir. Serginin giriş mekânı karşılıklı olarak griye boyanmış ve duvarın üzerine ilk genel kurulda alınan ilke kararları porselen harfler ile yazılmıştır. Kırılan ve dökülen ilke parçalarını toplansın diye, her iki duvara altı adet metal saklama kapları monte edilmiştir. Burada hedef Cumhuriyet Halk Partisi değil, tutarsız ülke politikası ve politikacılarıdır.

Resim 7,8,9 - Lerzan Özer “Beynim Kalbur Gibi” (Sanatçının Arşivinden)

Özer, 1993 yılında gerçekleştirdiği “Kumsalda Sadece Ayak İzlerinizi Bırakın” adlı yerleştirmesinde ise, çevre kirliliğine ve duyarsızlığa bir gönderme yapmıştır.

Yerleştirmedeki plakaların üzerlerinde doğal hayatı koruma derneğinin yayınlarından cümleler yer almakla birlikte, plakaların üstlerinde de onları kapatamayan mavi ayak izleri dolaşmaktadır.

Resim 10 - Lerzan Özer “Kumsalda Sadece Ayak İzlerinizi Bırakın” (Sanatçının Arşivinden)

Lerzan Özer’ in “Beynim Kalbur Gibi” ve “Kumsalda Sadece Ayak İzlerinizi Bırakın” adlı yerleştirmelerinde, yazı ile birlikte eleştirel ifadesini daha da kuvvetlendirmektedir. **Yazıyı** sanat yapıtlarında kullanan bir diğer sanatçı Ezgi Hakan Verdu Martinez'dir. Sanatçıya göre, bilgiyi aktarmaya ve kaydetmeye yarayan yazı, malzeme olarak ele alınan çamur ile birlikte, yoğrularak heyecanlı bir çalışma alanına dönüşmektedir. Yazıyı, bir tasarım elemanı olarak kabul eden sanatçı, malzemeyi de tasarım elemanına dönüştürmeyi ilham verici bulmaktadır. Hayal gücü ve duyguların göstergesi olarak, her türlü yazı elemanını farklı teknikler ile malzemeye aktaran sanatçı, yaratıcı sonuçlar elde ettiğini dile getirmektedir. Kullanılan her türlü yazı ögesi, çalışmalarında sembolik anlatımlara ve karakteristik biçimlere dönüşmektedir.

Ayrıca sanatçı, kendini ifade etme biçimi olarak, kaligrafik ve tipografik öğeleri, hem yüzeyde hem de üç boyutlu formlarda esin kaynağı olarak çalışmalarında kullandığını vurgulamaktadır.

Resim 11 - Ezgi Hakan Verdu Martinez “Rüyaların Tersi Çıkar”, 2007, Sanatta Yeterlik Tezi

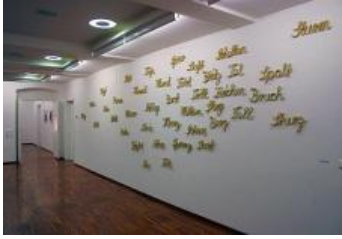

Resim 12,13 - Ezgi Hakan Verdu Martinez “Rüya Alemi”, 2007, tr.pinterest.com, 25.10.2018

Resim 14,15 - Ezgi Hakan Verdu Martinez “Ninni” , Sanatta Yeterlik Tezi

Linz’de yaşayan **Charlotte Wiesmann**, yazıyı yapıtlarında kullanan sanatçılardan bir diğeridir. Wiesmann’nın amacı, kelimeleri en doğru anlamlarıyla somutlaştırmaktır. Yazılan kelimelerin, bir yandan boyutunun yüksek olması, bir yandan da harflerin birbirlerine çok yakın olması, okumayı güçleştirirken, sanatçının anlatmak istediğini çözmek bazen imkânsız hale gelebilmektedir. Sanatçı kelimeleri okuyabilmemiz ile ilgili oyun oynadığını ve aslında izleyiciye mektup yazdığını söylemektedir. Sanat ve kültür ekonomik acıdan zor zamanlar geçirirken, sanatçı yazdığı kelimeler ile ekonomi ve dolaylı yollar ile sosyal değerlerle olan ilişkimizi sorgulayarak sorular sormaktadır. Ayrıca Charlotte Wiesmann, kabataslak karalamalar yapıyor gibi görünse de, izleyiciye seramik malzeme ile kısa notlar göndererek mesaj vermektedir. (Bağlantı 9)

Resim 16, 17 - Charlotte Wiesmann, Seestück-Deniz Manzarası 2005- Keramik, CharlotteWiesmann.com, 20.10.2018 (Bağlantı 9)

Resim 18,19 - Charlotte Wiesmann, Notiz - Not 2007 – Keramik, CharlotteWiesmann.com, 20.10.2018 (Bağlantı 9)

Resim 20, 21 - Charlotte Wiesmann, Stumm - Dilsiz 2008 - Keramik, CharlotteWiesmann.com, 20.10.2018 Bağlantı 9)

Resim 22, 23 - Charlotte Wiesmann, In Worten-Kelime de 2009-Keramik, CharlotteWiesmann.com, 20.10.2018 (Bağlantı 9)

SONUÇ

Antik Çağ'da, kayıt, karar ve hesap amacıyla kil malzeme üzerine yazılmış yazılara rastlanmaktadır. Bu yazılar; tapınak girişlerinde kralların adının yazıldığı tuğlalar, hesap kayıtları için kullanılan tabletler, sözleşme-anlaşma ve

kanun metni oluştururken kullanılan tabletler, günlük yazmak için kullanılan tabletler, mektup olarak kullanılan tabletler, oy pusulası olarak kullanılan tabletler olarak örneklendirilirler. Yazı, tarihte ilk kez Sümerlerde görülmüştür. İnsanın resimleri soyutlayarak sistemli bir yazı dili oluşturmasından sonra, Fenikelilerin alfabeği geliştirerek kullandığı ve günümüzdeki Latin alfabesinin temellerinin atıldığı bilinmektedir. Çeşitli toplumların oluşturdukları alfabe türleri, hem çizgisel özellikleri açısından, hem de okunuş yönü açısından görsel farklılıklar göstermiş ve sanat dalları da bu farklılıklardan etkilenmiştir. Sanat ve yazı, neredeyse tüm sanat hareketleri ile birlikte bütünleşmiş, birbirlerini etkileyerek bugüne gelmiş ve etkilemeye devam etmektedir. Yazı, çoğu uygarlıkta günlük yaşamı işaretlere, simgelere ve harflere dökerek bir anlatım dili ortaya koymaktadır. İnsanın kendini ifade etme biçimi sonucu oluşan resim-yazı, zaman içerisinde gelişerek, sanat alanında kullanılması ile kavramsal bir boyuta ulaşmıştır. 1960 ve sonrasında, plastik endişelerin yanı sıra, düşünsel altyapının ortaya çıktığı yapıtlarda, yazının çeşitli kullanımları ile düşüncenin izleyiciye ulaşması amaçlanmaktadır. Tüm sanat hareketlerinin ışığında, günümüzde ve gelecekte, sanatçı yapıtlarında yazıyı kullanarak izleyiciye ulaşma çabası daima var olacaktır. Çalışmada, seramik sanatı'nda yazı dilinin varlığına ilişkin saptamalar yapılmaya çalışılmış olup, sınırlı sayıda sanatçı ve sanat yapıtlarına yer verilmiştir. Tüm bu sanatçılar, sanatsal söylemlerini yazı aracılığıyla, yapıtlarıyla birlikte ortaya koymaktadırlar.

KAYNAKLAR

Antmen, A., (2008). 20.Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar, Sel Yayıncılık, İstanbul.

Kozlu, D., Benuğur, Ş. (2014) "Çağdaş Sanatta Görsel ve Kavramsal Bir İmge Olarak Yazının Kullanımı", Süleyman Demirel Üni.,G.S.F. Hakemli Dergisi, ART-E Kasım-Aralık, Sayı:14

Okur, E., (2007) *Seramik Sanatında Bir Tasarım Ögesi Olarak Yazının Kullanımı*, Yayınlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi, Eskişehir: AÜSBE

Bağlantı 1: <http://www.yardimcikaynaklar.com/civi-yazisi-ile-ilgili-bir-arastirma-yaparak-yazinin-kullanim-alanlarini-ve-bilgi-aktarimindaki-onemi/-03 Ocak 2019>

Bağlantı 2: <http://www.fizikmuh.com/hiyeroglif-yazisinin-ozellikleri/-17 Aralık 2018>

Bağlantı 3: https://tr.wikipedia.org/wiki/Arnolfini%27nin_Evlenmesi-18 Kasım 2018

Bağlantı 4: <http://birazresimtaniyalim.blogspot.com/2017/02/arnolfininin-evlenmesi.html-18 Aralık 2018>

Bağlantı 5: <http://www.kettererkunst.com/details-e.php?obnr=410900289&anummer=353-17 Kasım 2018>

Bağlantı 6: <http://www.tarihiolaylar.com/tarihi-olaylar/yazi-161 - Erişim tarihi 18 Ekim 2018>

Bağlantı 7:<http://www.nkfu.com/yazinin-icadi-tarihcesi-ve-gelisimi/>. Erişim tarihi - 15 Ekim 2018

Bağlantı 8: <https://www.turkcebilgi.com/yazi-nedir-ve-yazinin-tarihi- 15 Ekim 2018>

Bağlantı 9: <http://charlottewiesmann.com/> - Erişim tarihi 20 Ekim 2018

Bağlantı10:<http://openaccess.dogus.edu.tr/handle/11376/2973#sthash.xOg6CeAr.dpbs-Erişim tarihi 30 Ekim 2018>